

שירות בתי הסוהר

פעולות ביקורת

ביחידת האבטחה והמבצעים של שירות בתי הסוהר נערכה ביקורת על אבטחת תנועת האסירים בין בתי הסוהר.

סדרי ליווי והסעת אסירים שבאחריות שירות בתי הסוהר

באחריות שירות בתי הסוהר (להלן — שב"ס) להעביר אסירים, כולל עצורים, שבהחזקתו ובהחזקת המשטרה בין בתי הסוהר השונים. כן מוטל על שב"ס התפקיד של הבאת אסירים המוזמנים לבתי המשפט. עד שנת 1972 בוצע ליווי האסירים על ידי יחידה קטנה ששכנה בבית סוהר רמלה. במחצית 1973 הוקמה יחידה חדשה "יחידת אבטחה ומבצעים" (אב"מ) האחראית להסעת אסירים ואבטחתם וכן למבצעים מיוחדים לסיוע לבתי הסוהר במשימותיהם.

תפקידים נוספים של היחידה הם: לשמש עתודת כוח אדם לתגבור בתי הסוהר במצבי חירום; לערוך חיפושים באגפים של בתי הסוהר, לפי הזמנת מנהלי בתי הסוהר או על פי ידיעות מודיעין; להשתלט על התפרעויות אסירים; לאבטח אירועים שונים וכן להפקיד שמירה צמודה על סוהרים ומשפחותיהם, שאימו עליהם.

אב"מ כפופה לראש מינהל הבטחון של שב"ס. עד שנת 1979 שכנה היחידה במחנה זמני, שהוקצה לה בצמוד לבית הסוהר כפר יונה; לאחר מכן הועברה למחנה קבוע, שנבנה עבורה בקרבת גוש בתי הסוהר שעל יד רמלה.

באמצע 1982 היו בתקן היחידה 82 משרות. לצורך העברת אסירים הוקצו ליחידה חמש משאיות עם מרכב הבנוי להסעת אסירים, וכן חמישה מיניבוסים סגורים שאף הם ברובם משמשים לליוויים ובמיוחד להסעת אסירים בהפרדה. ליחידה גם ג'יפ אחד המיועד לאבטחת מכוניות הליווי ביהודה, שומרון ועזה וכן רכב נוסף הצמוד למפקד אב"מ. העברת האסירים מאורגנת במסלולים המקשרים בין בתי הסוהר, בתי המעצר המשטרתיים, בתי המשפט, ובית המשפט העליון.

מחשובים שערך משרד מבקר המדינה מתוך דיווחי שב"ס עולה כי בשנת 1981 ביצעה אב"מ 759 נסיעות ליווי, שבהן הועברו 33,428 אסירים, מהם 2,499 בהפרדה; הממוצע החודשי של מועברים היה איפוא 2,786 אסירים. הבדיקה אף העלתה, כי בחמש השנים שקדמו היו הממוצעים החודשיים קרובים מאוד ללא תנודות משמעותיות, לאלה של שנת 1981.

משרד מבקר המדינה בדק את נושא ליווי האסירים ואבטחתם על ידי היחידה לסירוגין בחודשים אפריל—מאי 1982; סקר מוקדם נערך באפריל 1981. הנושאים שנבדקו כללו: ארגון וכוח אדם; ליווי אסירים, סדרי אבטחה ובטחון; רכב ונשק היחידה.

ארגון וכוח אדם

אב"מ מבצעת משימותיה תוך קשר ותיאום עם מינהל האסירים שבשב"ס עם בתי הסוהר השונים וכן עם בתי המעצר המשטרתיים. לפיכך יש חשיבות מיוחדת לקיומן של פקודות מפורטות, שיקבעו נהלים ברורים ותחומי אחריות מוגדרים.

1. בפקודות הקבע של שב"ס ארבע פקודות, המטפלות בהעברת אסירים ואבטחתם והמתייחסות לתחומים הבאים: אשפוז אסירים בבית חולים מחוץ לשב"ס; העברת אסירים; טיפול בהזמנות לבית המשפט; חופשה מיוחדת עם אבטחה.

— פקודות הקבע מתייחסות אך ורק להיבטים הניהוליים והרישומיים של תהליך ההעברה; ואף זאת רק לחלק מהתהליך של נידוד האסירים. אין בהן הוראות על התיאום המוקדם בין הגורמים השונים לפני ביצוע ההעברה וכן חסרות הוראות שעל פיהן תמלא היחידה את תפקידיה.

גם בדו"ח, שערכה המחלקה לביקורת פנימית של שב"ס לתקופה ספטמבר—נובמבר 1981, הועלתה הבעיה על העדר פקודות בנושא זה. שב"ס הודיע למשרד מבקר המדינה, כי מינהל הבטחון ומינהל אסירים מכינים נהלים לשיפור נושא העברת אסירים. עד מועד סיום הביקורת לא גוספו הפקודות הדרושות.

2. על היחידה לקבוע נהלים קבועים אשר יגדירו את משימותיה, ביצוע תפקידיה, את כללי ניהול האסירים ואת תחומי האחריות של ממלאי התפקידים.

— עד מועד סיום הביקורת לא פורסמו נהלים כאלה. אמנם ביחידה קיימות טיוטות של מספר הוראות פנימיות שנוסחו בשנת 1978, אך טרם הפכו להוראות מחייבות שנוהגים על פיהן, וגם אין הן מקיפות את כל תחומי הפעילות. מלבד זאת קיימות גם סתירות בין הוראות מינהל הבטחון לבין טיוטות ההוראות שביחידה. שב"ס הודיע בתשובתו כי הנהלים יעודכנו מחדש לפי זה די יהיה בכל ליווי בשני כלי רכב.

3. באפריל 1982 עמד תקן כוח אדם של היחידה על 82 משרות. על פי התקן היו ביחידה חמישה אנשי פיקוד והדרכה, שבעה אנשי מינהלה ו-70 סוהרים בצוותי הליווי המבצעיים. צוות ליווי בתקן מלא כולל 14 איש כלהלן: מפקד, סגן, נהג אחראי, שני נהגים מלווים, חובש, צלף, ושבעה מאבטחים. באמצע שנת 1982 הוגדל התקן זמנית בעוד 10 משרות לצורך הפקדת שמירה צמודה על מספר קצינים וסוהרים בשל איומים עליהם.

ליום 5.4.82 מנתה מצבת היחידה 84 סוהרים וסוהרת אחת בהליכי גיוס. היחידה פעלה במתכונת של חמישה צוותי ליווי.

— בדיקת רישומי הליווי היומיים העלתה, כי צוותי הליווי לא מנו 14 איש. במרבית המקרים אל עלה מספר המלווים על 11 מעבר הקו הירוק ועל 10 בתחום הקו הירוק. חמישה סוהרים מאבטחים שובצו בתפקידים אחרים: למשל מלווה מאבטח שובץ כעוזר מכונאי — תפקיד שאין בתקן היחידה, אחר שובץ כעוזר קצין מבצעים — אף הוא לא קיים בתקן.

בתקן נקבע כי מפקד צוות ביחידה יהיה קצין בדרגת מייסר, וסגנו בדרגת רס"ר. בתקופה הנסקרת היה מפקד צוות אחד בלבד קצין בדרגת מייסר מישנה ואילו ארבעת האחרים היו סמלים עד רבי סמלים כאשר הכשרתם בתפקיד התמצתה בקורס של היחידה בלבד וטרם עברו קורס סמלים של שב"ס. סגני מפקדי הצוותים היו בדרגות סמל עד רב סמל ורק אחד מהם עבר קורס סמלים של שב"ס. שב"ס הודיע למשרד מבקר המדינה, כי בעקבות הביקורת חל שיפור: לשלושה צוותים מנוו קצינים כראשי צוות, וסגניהם עברו קורס סמלים.

4. בתקן היחידה לשנת 1981 נקבע, כי ביחידה יהיו שמונה חובשים. מאחר שהיחידה פועלת במסגרת של חמישה צוותים, דרושים חמישה חובשים כדי לאייש כל צוות בחובש. לשיתוף חובש בכל ליווי בפרט במסלול שמעבר לקו הירוק, יש חשיבות עקב המספר הרב של אסירים וסוהרים, הנוסעים בליוויים וגם בשל כך שנסיעות אלו בדרך כלל נמשכות כמה שעות.

— בתקופה שאליה מתייחסת הביקורת לא היו במצבת היחידה אלא שני חובשים. למרות שביולי 1981 נעשה ניסיון להפנות מספר סוהרים מהיחידה לקורס חובשים של צה"ל נתברר, כי אין הם עומדים בדרישות הקורס. גם בספטמבר 1981 פנה ראש מינהל האסירים לגורמים המתאימים בשב"ס והפנה את תשומת לבם לחשיבות הרבה שבאיוש משרות אלו כדי להבטיח מתן טיפול רפואי בסיסי בשעת הצורך בעת הליווי. בעקבות הביקורת הודיע שב"ס כי תקן החובשים צומצם לחמישה. באמצע 1982 טרם אוישו שאר שלושת התקנים.

5. על פי התקן, יש לכלול בכל צוות ליווי סוהר אחד בתפקיד של צלף לפי זה צריכים להימצא במצבת היחידה חמישה סוהרים שהוכשרו לתפקיד של צלף. חשיבותה של המצאות סוהרים בעלי הכשרה זו היא גם בכך שהיחידה מהווה את הכוח המבצעי העיקרי של שב"ס המיועד לפעול בעת אירועים מיוחדים. הביקורת העלתה שמספר הצלפים ביחידה היה נמוך מהתקן.

6. מבדיקת התיקים האישיים של סוהרי היחידה במאי 1982 הועלה כי 11 מהם שהתגייסו מלפני ארבעה חודשים ומעלה טרם עברו כל קורס. שב"ס הודיע כי סוהרים אלו סיימו מאז את הקורס כנדרש.

ניוד אסירים

מרבית פעולות היחידה הם בהעברת אסירים מבית סוהר אחד לאחר או בהסעתם לבתי המשפט. ההסעה אל בתי המשפט יכולה להיות ישירה, כאשר הועברו האסירים לבית המעצר המשטרתי

הסמוך לבית המשפט; ואם זה אינו ניתן, מועברים האסירים דרך אגף מעבר מיוחד הקיים לצורך זה בבית הסוהר רמלה (ראה להלן). אסירים, המובאים לבית המשפט העליון, מוחזקים עד לבירור ענינם בחדר מעצר מיוחד, הסמוך לבית המשפט, ואבטחתם היא באחריות היחידה.

1. הבאת אסירים לבתי המשפט היא על פי הזמנה של מזכירות בית המשפט הנוגע בדבר אל מינהל האסירים בשב"ס. הזמנה שעל פי הנוהג נשלחת כעשרה ימים לפני המועד, שבו על האסיר להופיע בפני בית המשפט. במינהל האסירים מופקד על תחום זה מדור הזמנות מבתי המשפט. המדור שולח מברק ליחידה ולבית הסוהר שבו נמצא האסיר, 24 שעות לפני מועד ההעברה. במקרים דחופים מזמינים בתי משפט אסירים על פי פניה טלפונית למינהל האסירים. בהתאם להסדרים הקיימים אמורים בתי הסוהר להודיע ליחידת אב"מ מראש על מספר האסירים שיש להעביר בהפרדה. היחידה מתכננת את המסלולים ואת כוח האדם הדרוש לכל ליווי יום מראש.

— מבדיקת המברקים וסידור העבודה ביחידה עולה, כי רק בתי הסוהר, שבהם אסירים שנדונו בשל פעילות חבלנית עוינת מודיעים בדרך כלל ליחידה על מספר האסירים שיש להעביר. מבתי הסוהר האחרים ואף לא מבתי המעצר המשטרתיים אינו מתקבל מידע כזה. בעקבות כך אירעו מקרים רבים שבהם עלה מספר האסירים שהיה צריך להעביר על מספר המקומות ברכב הליווי ואסירים לא נלקחו במועד הנדרש. קרו גם מקרים רבים, שהיה צורך לחזור ולהסיע את האסירים הנותרים בליווי מיוחד. כך למשל ביצעה היחידה מאפריל 1980 עד מארס 1981 24 ליוויים מיוחדים, ובשלושת החודשים ספטמבר 1981—נובמבר 1981 22 ליוויים כאלה.

עוד בינואר 1980 העיר ראש מינהל הבטחון של שב"ס לראש מינהל האסירים כי רצף השינויים שבמערך ההסעים של היחידה גדול מדי, וההעברות המיוחדות משבשות את תכניות העבודה והאמונים של היחידה. מאחר שלא שופר המצב הורה ראש מינהל האסירים להודיע ליחידה על מספר האסירים שיש להסיע יום אחד לפני ההעברה עד לשעה 14.00. סיכום ברוח זו הושג ב-12.3.81 גם בפגישה בין מפקד היחידה, נציגי בתי הסוהר ומינהל האסיר. עד מועד סיום הביקורת לא פעלו בתי הסוהר על פי ההסדר. בהעדר מידע מוקדם לשם תכנון נאות של ליווי אף ארעו מקרים שצוות ליווי נכנס לבתי הסוהר או לבתי המעצר בהנחה שיש להסיע אסירים והתברר שלא היו כאלה. חוקקים להסעה, ובשל כך התארך שלא לצורך מסלול הנסיעה. כן ארעו מקרים שהגיעו הודעות ליחידה באיתור כששיירת האסירים כבר היתה בדרך, ותוך ביצוע הליווי היה צורך לשנות את המסלול. אי ידיעת המספר המדויק של אסירים ויעד ההעברה של כל אחד מהם בעוד מועד גורמת לכך שמחוסר מקום במשאית אי אפשר להעביר אסירים ליעדם במועד. בעקבות הביקורת הודיע שב"ס למשרד מבקר המדינה, כי בתי הסוהר כבר מודיעים מראש ליחידה על מספר האסירים שיש להעביר. אך הסדר כזה של דווח מראש עדיין אינו מופעל על ידי המשטרה, לגבי בתי המעצר שלה.

2. כפי שנקבע בסיווג רישוי הרכב של המשאיות שברשות היחידה וכפי שמצוין גם בפקודות הקבע של המשטרה, מספר הנוסעים המירבי המותר בתא האסירים של משאית הוא 38.

— מבדיקה מסודרת, שערך משרד מבקר המדינה לפי "דוחות קבלת ומסירת אסירים" שביחידה הועלה, כי אין מקפידים שלא לחרוג מהמספר המירבי המותר. בחישובים שנערכו נלקחו בחשבון רק אותם אסירים שהוסעו במשאית, ולא נכללו המוסעים בהפרדה ברכב אחר. בעשרות מקרים היו חריגות של שלושה עד חמישה אסירים מעל למותר, ובכמה מקרים אף למעלה מזה. במקרה אחד ב-18.1.81, בקטע מבית סוהר תל-מונד למשטרת כפר סבא היו במשאית 58 אסירים, שזו הפוסה של מעל 150%.

3. ליחידה אין אמצעים להסיע בנפרד אסירים קטינים, והם מוסעים יחד עם הבוגרים. יש הקפדה על הפרדה רק בהסעות של אסירות במקרים של שמירה על הבטחון ובמקרים של אסירים מסוכנים.

4. בשעת הצורך מצטרף למשאית גם מיניבוס נוסף המיועד להסיע אסירים שיש להעבירם בהפרדה. הצורך להעביר בהפרדה מצוין במברק המתקבל ביחידה. בתכנית הליווי הנמסרת לכל מפקד ליווי מצויינים בתי הסוהר שמהם יש להעביר אסירים בהפרדה.

— בתכנית הליווי לא צוין מספר האסירים שיש להעביר בהפרדה. אף לא תוודרך מפקד צוות הליווי בדבר מהות ההפרדה של כל אסיר המועבר במיניבוס ואף לא היו בידי פרטים מדויקים

אם אין סכנה הן מן ההיבט הבטחוני והן מן ההיבט המודיעיני להימצאות של אסיר שיש להעבירו בהפרדה מאותו בית סוהר או מבית סוהר אחר בהסעה אחת. על השירות לפעול כך שאנשי הליווי יקבלו הודעה מראש בדבר מספר המועברים בהפרדה ועל סיבותיה מכל תחנה לאורך המסלול. כן יש לבחון מראש, אם אין סכנה מבחינת הקשר ביניהם או מבחינות אחרות בהסעה בצוותא של כל האסירים, המיועדים להעברה בהפרדה באותו יום.

5. כדי למנוע מהליווי עיכובים מיותרים, מודיע הליווי לכל בית סוהר על בואו כ־20 דקות מראש, כדי שניתן יהיה לעשות את ההכנות הדרושות להעברת האסירים. הוראה פנימית של היחידה קובעת גם כי זמן השהייה של צוות הליווי בבתי הסוהר לא יעלה על 20 דקות. מבדיקה של דו"חות צוותי הליווי ומסמכי היחידה עולה, כי ארעו עיכובים מעבר לזמן שנקבע, והם הגיעו לעתים כדי 40 ואף 80 דקות.

רוב העיכובים נבעו מאי עשיית ההפנות הדרושות בבתי הסוהר. בעיקר עיכוב ברישום האסירים או בהמצאת פקדונות (החפצים האישיים) של האסירים המיועדים להעברה, וכן נבע חלק גדול מן העיכובים מכך שצוות הליווי הגיע בעת עריכת הספירה בבית הסוהר וחוסר הנכונות למסור אסירים במהלך הספירה. במספר מקרים היו תלונות הדדיות של סוהרי בתי הסוהר ושל סגל היחידה על התנהגות בעת אירועים אלה, ואף נערכו בירורים משמעותיים בנדון.

6. בתי המשפט והמשטרה התלוננו בפני שב"ס על איחורים בהבאת אסירים למשפטים ועל הופעתם הבלתי מסודרת. התלונות היו בעיקר מבית המעצר של משטרת מרחב ירושלים, מבית המשפט המחוזי בירושלים וכן מבית המשפט העליון.

בעקבות זאת נערכו בירורים בין הגורמים הנוגעים לדבר בנציבות שב"ס, בבתי הסוהר וביחידה. במאוס 1981, הוסכם כי אסירים יועברו לבית המעצר בירושלים יום אחד לפני מועד המשפט, צוות הליווי יגיע לבית המשפט העליון לא יאוחר מ־08.30 בבוקר, ומינהל האסירים יודיע על מועדי המשפטים לפחות יומיים לפני המועד כדי לאפשר את ההעברה.

— למרות ההסדר האמור קרו גם לאחר מכן מקרים של איחורים בהבאת אסירים לבתי המשפט.

לדעת הביקורת, אין הצדקה לעיכובים המיותרים בבתי הסוהר, שכן מועדי המשפטים ידועים זמן רב מראש ואף הצורך בהעברת אסיר מבית סוהר אחד לאחר ידוע מספיק זמן לפני ביצוע ההעברה וההודעה על כך מגיעה בעוד מועד לבית הסוהר, כך שיש מספיק זמן להכין את האסיר. קיימים ברוב בתי הסוהר תאים נפרדים לאסירים המיועדים להעברה ואליהם הם מופנים בעוד מועד, כך שתכנון נכון היה מונע תקלות. השירות הודיע, כי מינהל הבטחון יבדוק את גושא העיכובים כדי לצמצמם.

7. במקרים שלא ניתן להעביר אסירים מבית סוהר שבו הם נמצאים, ישירות ליעד שאליו הם צריכים להגיע, הם מועברים לאגף מעבר בבית הסוהר רמלה. באגף 48 מיטות לאסירים במעבר בחמישה תאים בגדלים שונים.

— באגף המעבר ברמלה שוכנו בדרך כלל כ־25 אסירים מעל לכושר הקליטה של האגף וגם על הריצפה. אגף זה צריך היה לשמש לאחזקת אסירים תקופות קצרות עד להעברתם לבתי המשפט או לצורך טיפול בבתי חולים וכדומה, אולם אסירים שוהים בו לפעמים תקופות של שבוע ושבועיים, ללא תנאים כמגיע להם בבית הסוהר, ללא פקדונותיהם, שיאפשרו להם לקנות בקנטינה, ואף ללא ציודם האישי שנשאר בבית הסוהר שממנו באו. מצב זה מקשה על בית סוהר רמלה שבנסיבות אלו חייב לצייד את אסירי המעבר באפסניה ממחסניו לתקופה שלא תוכננה להיות ארוכה מעבר לימים ספורים.

בתקופה שנבדקה אירעו שיבושים בסדרי הבאתם של אסירים לאגף המעבר על ידי אב"ם ולקחתם משם ובעיקר כדללן: העדר מידע מראש על מספר האסירים שבמעבר; העדר מידע על אסירים שיש להעבירם בהפרדה לשם תכנון הסעתם ואכסונם בתנאים מאובטחים; טעויות בפרטים המזהים של האסירים; אי הכנת האסירים המועברים בעוד מועד ועיכוב צוותי הליווי בבתי הסוהר להשלמת ההכנות בקשר להעברת האסירים, לעתים תוך ויכוחים ועיכוב רכב הליווי על ידי בית הסוהר בכוח באמצעות סגירת שערים.

בפברואר 1982 נערך דיון בין ראש מינהל ארגון ומטה בשב"ס לבין ראשי המינהלים והמחלקות הנוגעים לדבר, בהשתתפות מנהלי בית הסוהר רמלה ואב"ם. באותו דיון הועלו מספר המלצות לשיפור שיטת הטיפול באסירים במעבר. עד סוף 1982 לא חל שיפור בשיטת הטיפול.

8. מסלולי הליוויים ארוכים ופרט למסלול לבית המשפט העליון שהוא קצר יחסית, מגיע משך הנסיעה בארבעת הליוויים האחרים לכ-6—8 שעות ולעתים אך ל-10 שעות.

— למרות משך הזמן הארוך של הליווי הועלה כי, על פי רישומי היחידה היו מקרים שבצוות הליווי היה כלול רק נהג אחד בעל רשיון למשאית או שלמרות שהיו בצוות הליווי שני נהגים ביצע נהג אחד את הנסיעה לאורך כל המסלול. על היחידה להקפיד על שיבוץ שני הנהגים לפחות בכל הצוות ועל כך, שיתחלפו ביניהם במשך הנסיעה.

אימונים ואבטחה

1. כדי לשמור על רמה נאותה של סוהרי היחידה ולתרגלם במילוי התפקידים השגרתיים ובתגובה למצבי חירום נקבע בפקודות השירות כי על היחידה להכין תכנית תרגילים שנתית, ומדי חודש על הצוות לבצע חליפות את התרגילים הבאים: הגנת הבסיס; יציאת צווי כוננות מן הבסיס, תגבור גוש בית הסוהר ברמלה; היתקלות בעת ביצוע ליווי וכיבוי אש. אחת לארבעה חודשים על היחידה לתרגל הועקת הסוהרים מבתיים.

— היחידה לא ניהלה תיקים נפרדים לכל תרגיל כנדרש בפקודה. סיכומי כלל התרגילים רוכזו בתיק אחד. בתיק זה, שנפתח באפריל 1980, צוינו עד לאפריל 1981 רק חמישה תרגילים, שני תרגילי היתקלות (16.2.81, 11.3.81) תרגיל כיבוי אש (11.3.81) תרגיל כוננות (18.3.81) ותרגיל הועקת היחידה (28.4.81) תרגיל נוסף שאינו כלול בתיק התרגילים נרשם ביומן המבצעים בלבד — תרגיל כיבוי אש (27.4.81).

2. היחידה לא ביצעה את כל התרגילים כנדרש בפקודה, ובתרגילים שבוצעו לא תורגלו כל הצוותים. תדירות התרגול אינה מסודרת, ולמעשה כל התרגילים שצוינו לעיל בוצעו במשך תקופה של חודשיים וחצי. על מינהל הבטחון להגביר את הפיקוח על תרגול היחידה.

3. על פי ההוראות של מינהל הבטחון, על צוות הליווי לגזע בשיירת של מספר כלי רכב. בבדיקת דו"חות צוותי הליווי לתקופת ינואר 1981 — מארס 1982 הועלה כי בכל הליוויים בתחום הקו הירוק ואף בחלק מן הליוויים ביהודה ושומרון, השתתפו כלי רכב פחות מהנדרש בהוראות.

4. על פי ההוראות והנוהג הקיים נוסע מפקד הליווי בתא הנהג של המשאית להסעת האסירים. מלבדו נוסעים בירכתי המשאית שניים עד ארבעה סוהרים לאבטחה.

— במשאיות, המיועדות להסעת האסירים, לא היתה מערכת קשר פנימי בין תא הנהג לתא המאב"ט. קשר כזה גם לא קיים באמצעות מכשיר קשר נייד. על הצורך במערכת קשר פנימי העיר גם מבקר אגף המשטרה בדו"ח על "בריחת עצורים/אסירים ממשמרות המשטרה ושירות בתי הסוהר" בפברואר 1982.

5. שיירות הליווי כוללות עשרות אנשים — סוהרים ואסירים. כדי לקדם פני אסון אפשרי יש צורך בערכות עזרה ראשונה.

— ציוד העזרה הראשונה שבחידה דל. למרות פנייה של מפקד אב"ם מינואר 1982 אל מינהל הבטחון בנדון לא חל עד מועד סיום הביקורת שינוי במצב.

6. — בעת עריכת ליווי עלולות להתרחש נסיבות אשר יחייבו תגובה מיידית מצד הליווי. רק בינואר 1982 היתה פנייה אל ראש מינהל הבטחון שבה הגיש מפקד אב"ם הצעה לפקודה בתחום זה וכן הצעה לקיום הדרכה מתאימה בנושא. לא הוצאו פקודות ההוראות מחייבות בנושא זה.

רכב היחידה

1. לצורך הובלת אסירים ומילוי תפקידים אחרים של היחידה כמו מבצעים בבתי הסוהר ואבטחת סוהרים, וכן לצורך ביצוע הסעות של אנשי סגל היחידה הוקצו לאב"ם כלי רכב דלהלן: חמש משאיות דיזל ובהן תא נוסעים ממתקן להובלת אסירים; חמישה מיניבוסים, מהם ארבעה בעלי תא מרושת להובלת אסירים; ואחד רגיל להובלות מינהלית; ושני ג'יפים.

משרד מבקר המדינה בדק את מצב כלי הרכב מתוך הנתונים, שנאספו בסדנאות המשטרה, אשר בהן מטופל הרכב (משאיות דיוול בסדנת בית דגן ורכב אחר בסדנת רמלה), בסדנת העור שליד היחידה וכן במשרדו של קצין התחבורה של שב"ס.

להלן הנתונים לאפריל 1982:

סוג	מספר משטרה	מופעל מתאריך	שנות הפעלה	קילומטר 'קצטר' מ-1.81—3.82	ל-15 חודשים	ממוצע חודשי לתקופה האמורה
משאית	50086	7.76	5.75	260,000	28,960	1,931
משאית	50088	6.77	4.8	185,000	44,871	2,991
משאית	50090	11.78	3.5	155,000	42,617	2,841
משאית	50092	3.80	2	133,000	93,714	6,248
משאית	50094	1.81	1.25	55,000	55,999 (1)	5,560
מיניבוס	50315	8.79	2.7	200,000	93,636	6,242
מיניבוס	50391	3.80	2	170,000	112,307	7,487
מיניבוס	50322	9.80	1.5	120,000	105,479 (1)	7,535
מיניבוס	50323	9.80	1.5	115,000	104,937	8,072
מיניבוס	50335	12.81	0.3	20,000	21,076 (1)	7,025
ג'יפ	50075	9.77	4.5	220,000	46,179 (1)	3,848
ג'יפ	50076	4.79	3	140,000	71,418	4,761

(1) היה ביחידה פחות מ-15 חודש.

רכב שב"ס דינו כדין רכב משטרה. משטרת ישראל נוהגת להחליף משאיות כעבור חמש שנות שימוש, זאת בכפוף למצב הרכב ולמגבלות תקציביות*. עיון בטבלה מראה, כי שתיים מחמש המשאיות הגיעו מבחינת הגיל למועד ההחלפה; אולם הקילומטר שלהן אינו גבוה יחסית לפוטנציאל של משאיות דיוול. לגבי אחת המשאיות כבר התקבלה החלטה על החלפה בתקופה הקרובה. עוד מתברר כי המשאיות הפחות חדשות מנוצלות כאלפיים עד שלושת אלפים ק"מ לחודש, בעוד שהחדשות מנוצלות כשעור כפול מזה. לגבי המיניבוסים אמנם גילם צעיר אך ניצולם גבוה: בין ששה לשמונת אלפים ק"מ בחודש.

2. הבדיקה בסדנאות העלחה, כי כלי הרכב נמצאים תקופות ניכרות בתקונים: יש תלונות מצד השירות על טיב הטיפול ואורך זמן השהייה בסדנאות. מאידך התדירו בהחלפת מנועים בכלי הרכב יש בה כדי להצביע על נהיגה גרועה ובלתי מקצועית; מנועיהן של שתי משאיות שנתונין מפורטים בטבלה הוחלפו פעמיים, מנוע של משאית אחת הוחלף שלוש פעמים, במיניבוס אחד הוחלף המנוע שלוש פעמים. מנועיהם של שניים אחרים פעמיים; זה של מיניבוס נוסף פעם אחת, אף בג'יפ שנרכש ב-1977, הוחלף המנוע פעמיים.

הכנת כלי הרכב מבעוד יום — כולל בדיקות פשוטות, ביהם לשמן המנוע למי קירור ולגבי תקינות רצועות הגומי וכדומה — היא באחריות הנהגים. קצין התחבורה של השירות ערך ליחידה טופס מיוחד שבו יש לרשום את סדרת הבדיקות הדרושות, אך טופס זה לא נכנס לכלל שימוש ביחידה. אף כאן קרו מקרים שעוכבו צוותי ליווי בדרך בגלל תקלות, שניתן היה למנוע אותן על ידי בדיקות מתאימות מראש. כך למשל באחד הליוויים. במאי 1982, שבו השתתף נציג משרד מבקר המדינה, התעכבה השירה בדרך למעלה משעה, מאחר שבמשאית לא פעל מצמד עקב חוסר בנחל הידראולי, דבר שניתן היה למנוע על ידי בדיקה לפני היציאה.

* בנושא רכב המשטרה ראה דו"ח שנתי 24 של מבקר המדינה, עמ' 76-470.

3. משאיות היחידה, המורשות להוביל כמה עשרות איש, חייבות להיות מצוידות במטפי כיבוי אש יעילים כקבוע בתקנות התעבורה, התשכ"א—1961, "ברכב מנועי...". ימצא מטפה אחד לפחות, מותאם לכיבוי שריפות.

— בבדיקה התברר, כי במשאיות אין ציוד לכיבוי אש ראוי לשמו; ביום 12.4.82 נבדקו יחד עם מפקד אבי"ם ארבע ממשאיות היחידה והועלה, כי בשתי משאיות היו מטפים קטנים בני ק"ג אחד שלא נבדקו מדצמבר 1980 ובמשאית שלישית היה מטפה בן חצי ק"ג. במשאית הרביעית לא היה כלל ציוד כיבוי. מטפים כאלה, ואפילו מלאים ובדוקים אין בהם כל תועלת ברכב כבד.

מרכב המשאיות המשמשות להסעת האסירים סגור מכל הצדדים פרט לפתחי אוורור צרים בחלק העליון בסמוך לתקרה. בקיץ שורר בהן חום ומחנק. מספר פעמים דן השירות באפשרות של מתקון אוטובוסים להובלת אסירים במקום הרכב הנוכחי. היה גם ניסיון לבדוק את הנושא עם משרד התחבורה והטכניון, אך לא היו תוצאות.

4. היחידה מקיימת מדי יום הסעה לסוהרי היחידה ממקומות מגוריהם הלך וחזור בארבעה מסלולים קבועים. בתקופה הנסקרת נערכו הסעות אלו יום-יום בשלושה מיניבוסים ובמשאית אחת. בבדיקה של רישומי הנסיעות לגבי חודשי ינואר—מרס 1982 הועלה, כי מיניבוס אחד — שהוא בלתי ממותקן להובלת אסירים שימש למעשה אך ורק להסעות ולהובלות מינהליות, שלושה מיניבוסים אחרים, שאליהם התייחסה הבדיקה, הופעלו בכשליש מכל נסיעותיהם בהסעת הסוהרים. לגבי התקופה דלעיל נבדקה ההפעלה גם של שתי משאיות נוספות ונמצא שאצלן אחוז ההסעה של סוהרי היחידה היה 20% — 14% מכלל נסיעותיהן.

לאור המצב המתואר מן הראוי לדעת הביקורת, שהשירות יבדוק אם אין הפרזה בשימוש ברכב היחידה לצורך הסעת הסוהרים ואם אין חריגות בניצול הרכב גם במסגרת האמורה.

הנשק של היחידה

1. ביחידה מצוי מחסן נשק שנבנה במיוחד לצורך זה; אולם כתוצאה מביניה לקויה חודרים לתוכו בחורף מי גשמים. חדירת המים היא מעל למקום שבו ממוקם ארון מערכת החשמל של המבנה. למרות מספר נסיונות לתקן את התקלה טרם חל שיפור. פתחו של מחסן הנשק פונה אל גדר המחנה של היחידה כך שמי שנמצא במחנה אינו רואה מה מתרחש ליד הפתח. יש בכך משום מפגע בטחוני ומפקדת היחידה ומינהל הבטחון של השירות חייבו הפקדת שמירה מיוחדת על פתח המחסן בנוסף על השמירה הרגילה.

2. בבדיקה במחסן הנשק שנערכה על ידי הביקורת בשני מועדים 7.4.81 ו-13.5.82 נמצאו 14 כלי נשק מתוצרת רוסי, סיגית, מצרית, ואחרות עם מחסניות רבות, ארגז מלא אביזרים וכמה אלפי כדורים בתפוזות שאינם שייכים לשירות. נשק זה נתפס כמוצג משפטי על ידי המשטרה בסוף 1980. ב-16.2.83 הוגש לבית המשפט המחוזי בתל-אביב כתב אישום נגד קצין בשב"ס וקצין אחר שעזב את השרות. על פי כתב האישום הם הואשמו בעבירות של גניבת נשק מצה"ל, קבלת כספים במרמה וזיוף. על השירות היה מלכתחילה לפעול להעברת מוצגים משפטיים אלו לידי המשטרה שטיפלה בחקירה, ולא לאחסנם למעלה משנתיים במחסן היחידה.

יחידת אבי"ם נמצאת בפעילות מבצעית מתמדת כליווי אסירים מבית סוהר לבית סוהר או לבתי המשפט השונים. בפעילות היחידה קיימים סיכונים רבים ועל כן חיוני להקדיש בצורה מתוכננת ומאורגנת. בביקורת נמצאו תחומים שלא הופדו בפקודות הקבע; בתחומים אחרים היו הוראות לא מלאות. יש להשלים ולעדכן את הנהלים הפנימיים של היחידה. התקנים ביחידה כחלקם לא היו מצוינותיים ותקנים חשובים אחרים היו בלתי מאויישים.

התיאום והתכנון נמצאו לקויים. התיאום עם בתי הסוהר ועם יחידות המשטרה בנוגע למספר האסירים שיש להעביר אינו נאות. לא אחת חסר מידע מראש על מספר האסירים שהיה להעביר בהפרדה. גם מספר האסירים שעומדים לשהות באגף המעבר בבית סוהר רמלה לא תמיד ידוע

מראש. עקב כך נגרמו שיבושים בעבודת האגף. כללי הבטיחות והבטחון בשיירות הליווי אף הם לא נשמרו בהקפדה — חובלו אסירים מעל למותר, לא היו נהנים מחליפיו, חסרו ציוד עזרה ראשונה וציוד כיבוי אש ומערכת קשר הפנים כמשאיות להובלת האסירים טרם הותקנה בצורה משכיעת רצון.

לדעת הביקורת, חלק ניכר מהליקויים שהועלו ניתנים לתיקון על ידי נציבות שירות בתי הסוהר ועל ידי היחידה לאבטחה ומבצעים ללא הוצאות כספיות יתירות; תכנון ופיקוח יותר יעילים יביאו לצמצום התקלות ולתפקוד יותר טוב של מערכת ניווד האסירים.